

LAUSUNTO

Oikeusministeriölle

Perustuslain tarkistamiskomitean mietintö

Viitaten oikeusministeriön lausuntopyyntöön 11.2.2010 perustuslain tarkistamiskomitean mietinnöstä (OM042:00/2008), Piraattipuolue esittää pyydettyä lausuntonaan seuraavaa.

Kansalaisaloite

Piraattipuolue kannattaa mietinnössä esitetyn kansalaisaloitteen käyttöönottamista.

Kansalaisaloitteelta edellytetty allekirjoitusten määrä, 50 000 eli noin 1,2 % äänioikeutetuista, olisi suhteellisesti korkeampi kuin erässä muissa maissa, joissa aloitekäytännöt ovat osoittautuneet toimiviksi (Puola, Unkari). Piraattipuolue pitää ehdotettua allekirjoitusten vähimmäismäärää liian suurena. Sopivampi määrä olisi 20 000 eli noin 0,5 % äänioikeutetuista. On huomattava, että 20 000 yhden vuoden aikana kerättyä allekirjoitusta riittää nykyisellään Suomessa presidenttiehdokkaan asettamiseen. Se on käytännössä erittäin merkittävä kansalaisten vallankäytön muoto.

Mietinnössä ehdotetun kansalaisaloitteen lisäksi Piraattipuolue esittää käyttöön otettavaksi *kansalaiskysymystä*. Kansalaiskysymys olisi samanlainen kuin kansanedustajan tekemä kirjallinen kysymys, josta säädetään perustuslain 45 §:ssä. Kysymys koskisi tietyn ministerin toimialaa. Kysymyksen voisi tehdä 2 000 äänioikeutettua Suomen kansalaista ja asianomaisen ministerin olisi vastattava siihen kuten kansanedustajan kirjalliseen kysymykseen. Tällainen kysymysmenettely loisi uudenlaista vuorovaikutteisuuutta valtioneuvoston ja kansalaisten välille. Se olisi kansalaisille hyödyllinen tapa saada tietoa valtioneuvoston näkemyksistä ajankohtaisten asioiden suhteen.

Piraattipuolue ehdottaa, että perustuslain 53 §:n otsikko muutettaisiin mietinnössä esitetyn mukaisesti, ja että pykälään lisättäisiin uudet 3 ja 4 momentti seuraavasti:

Vähintään kahdellakymmenellä tuhatta äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään.

Vähintään kahdella tuhatta äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä ministerin vastattavaksi kysymyksiä tämän toimialaan kuuluvista asioista. Kysymysten tekemisestä ja niihin vastaamisesta säädetään lailla.

Piraattipuolueen näkemyksen mukaan kansalaisaloitetta koskeva allekirjoitusten keräämiseen käytettävä aika tulisi rajata yhteen vuoteen. Vuoden pituinen määräaika on käytössä jo valitsijamiesyhdistyksiä ja puolueen rekisteröintihakemusta koskevassa lainsäädännössä. Ajan ei ole syytä olla tätä lyhyempi.

Esimerkiksi puolueen kannattajakorttia ei ole ollut käytännössä mahdollista allekirjoittaa sähköisesti, vaikka mahdollisuus on periaatteessa olemassa. Toistaiseksi ei olekaan kokemusta siitä, kuinka paljon mahdollisuus kerätä sähköisiä allekirjoituksia nopeuttaa keräämistä, eikä allekirjoitusten sopivaan vähimmäismäärään ole mahdollista ottaa kantaa tältä osin.

Eduskunta-aloitetta käsittelevälle valiokunnalle jää nykyisellään käytännössä mahdollisuus olla ottamatta aloitetta käsiteltäväksi. Jotta kansalaisaloitteille ei kävisi näin, kansalaisaloite tulisi lisätä eduskunnan työjärjestyksen 34 §:n 2 momentissa lueteltuihin kiireellistä valiokuntakäsittelyä edellyttäviin asioihin.

Kansalaisaloite voi olla aloite valtiollisen kansanäänestyksen järjestämistä koskevan lain säätämiseksi. Tämän vuoksi se on käytännössä eräänlainen välillinen kansanäänestysaloite. Olisi syytä harkita myös varsinaisen suoran kansanäänestysaloitteen käyttöönottoa. Kyse ei olisi periaatteellisesti suuresta erosta.

Perusoikeudet poikkeusoloissa

Mietinnössä ehdotettu sanamuoto perusoikeuksia poikkeusoloissa koskevaksi perustuslain 23 §:ksi määritteli poikkeusolot liian löyhästi. Esityksen perusteluissa todetaan, ettei sanamuotoa pidä tulkita siten, että se kattaisi myös taloudelliset kriisit. Tämä ei kuitenkaan selvästi käy ilmi itse lainkohdan ehdotetusta sanamuodosta. Sen varmistamiseksi, ettei mainittu epämääräisyys johda vääränlaisiin tulkintoihin, 23 §:ssä tulisi esimerkinomaisesti luetella ne poikkeusolot, joissa perusoikeuksista voidaan poiketa.

Poikkeustilalainsäädäntöön sisältyy esimerkiksi merkittäviä rajoituksia sananvapauteen. Tämän vuoksi perustuslaissa olevan poikkeusolojen määritelmän on oltava mahdollisimman selkeä. Muussa tapauksessa on mahdollista siirtyä poikkeusoloihin kyseenalaisin perustein, ja sitten poikkeustilavaltuuksia käyttäen käytännössä tukahduttaa mahdollisuudet keskustella poikkeustilan julistamisen perusteista.

Piraattipuolue esittää perustuslain 23 §:n sanamuodoksi seuraavaa:

Perusoikeuksista voidaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen, luonnonmullistuksen tai erityisen vakavan suuronnettomuuden tai muiden niiden kaltaisten, kansakuntaa vakavasti uhkaavien laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana. Poikkeuksien on oltava Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Tilapäisten poikkeusten perusteista säädetään lailla.

Muita ehdotuksia

Perustuslain tarkistamisen yhteydessä sananvapautta koskevaan perustuslain 12 §:ään sisältyvän kuvaohjelmien ennakkosensuroinnin salliva lainkohta on kumottava.

Tällä hetkellä 12 §:ssä säädetään, että sananvapauteen voidaan tehdä "kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia", mikä mahdollistaa kuvaohjelmien ennakkotarkastukset. Opetusministeriön työryhmässä on käsitelty kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta luopumista. Ennakkotarkastuksen ylläpitäminen ei ole enää mielekäästä, koska internet mahdollistaa kaikki ennakkotarkastusjärjestelyt ohittavan julkaisutoiminnan. Ennakkotarkastuksesta on lisäksi haittaa televisioyhtiöille, jotka joutuvat odottamaan tarkastuksen valmistumista ja ovat siten epäedullisessa kilpailuasemassa televisio-ohjelmien vaihtoehtoihin verkkolevityspalveluihin nähden.

Mikäli kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta päätetään luopua, ennakkotarkastukset salliva perustuslain 12 §:n kohta tulisi poistaa. Tällä vahvistettaisiin sitä periaatetta, että ennakkosensuurin ei pidä kuulua sivistysvaltion keinovalikoimaan.

Perustuslain tarkistamisen yhteydessä olisi lisäksi syytä vahvistaa lakien perustuslainmukaisuuden valvontaa koskevia menettelyjä. Tasavallan presidentin oikeutta pyytää korkeimmilta oikeuksilta lausunto laista ennen sen vahvistamista tulisi laajentaa. Oikeus tulisi kytkeä nimenomaisesti lain perustuslainmukaisuuden tarkistamiseen. Oikeus pyytää lausunto tulisi antaa myös oikeuskanslerille, jolla on jo ennestään korkeimpien valtioelinten laillisuusvalvontaan liittyviä tehtäviä. Mikäli oikeus toteaisi lain perustuslain kannalta ongelmalliseksi, lain tulisi palautua automaattisesti eduskunnan käsittelyyn.

Pasi Palmulehto
Puheenjohtaja

Ahto Apajalahti
Puoluesihteeri

